

ВИЩІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ІННОВАЦІЙНІЙ СИСТЕМІ

Головною рушійною силою сучасної пост матеріальної економіки (“неоекономіки”, “нової економіки”) є знання, а головним ресурсом – людський капітал. Найбільш вигідними на цьому етапі визнані інвестиції в людину, її знання і таланти [1, с. 20].

Сучасна інноваційна модель розвитку економіки України передбачає інтеграцію науки, освіти та бізнесу і розглядає знання як виробничий чинник. Три з п’яти підсистем національної інноваційної системи – освіти, генерації знань та інноваційної інфраструктури відображають такий зв’язок, а четверта підсистема – виробництва – є споживачем результатів їх діяльності [2]. Взаємодія в тріаді “університети – бізнес - промисловість” стає визначальним фактором інноваційного зростання. Такий підхід до формування національної інноваційної системи співпадає зі створеною Європейською Комісією загальною концепцією інноваційного розвитку, яка визначає три групи пріоритетних напрямків: створення інститутів, що стимулюють суб’єктів фінансової, наукової та промислової діяльності до впровадження інновацій; створення сприятливого середовища для інноваційної економіки; розвиток гуманітарного капіталу, насамперед формування у суспільстві загальної інноваційної культури [1, с. 26-29].

В реалізації концепції інноваційного зростання провідне місце повинні займати вищі навчальні заклади. Крім традиційно освітньої діяльності на них покладаються завдання дослідницької діяльності, розповсюдження знань і технологій, виявлення на ранніх стадіях інтелектуальної еліти та сприяння її творчому розвитку, підвищення у суспільстві загального рівня науково-технічної грамотності та інноваційної культури. Досвід провідних країн світу засвідчує, що мотися необхідного результату у вигляді розвиненої економіки можна лише за умови, коли усі ці складові у діяльності вищих навчальних закладів тісно переплетені. Виконуючи свою основну функцію, передові університети давно стали провідними науковими центрами, а викладання здійснюється на власних дослідженнях, інтегрованих у найостанніші здобутки світової науки. Таким чином, формування фахівців проходить з орієнтацією на творчий розвиток.

В Україні наукову та науково-технічну діяльність здійснюють вищі навчальні заклади III – IV рівня акредитації (надалі університети). В університетах виконується широкий спектр фундаментальних та прикладних досліджень. На їх долю у 2008 році припадало 10,5 % від усього обсягу виконаних у країні фундаментальних і 15,1 % прикладних досліджень [3, с. 13]. Така тенденція наукових досліджень зберігається і до даного часу.

Разом з тим, слід відзначити суперечливі тенденції у розвитку університетської науки. Так, кількість охоронних документів у Державному департаменті інтелектуальної власності України, отриманих університетськими вченими у 2011 р. складала – 70,8 % від їх загальної кількості [4]. Тобто, понад дві третини винаходів у країні заявляють університетські вчені. Це певною мірою пояснюється тим, що майже дві третини загальної чисельності докторів наук в Україні (у 2008 р. – 62,4 % [3, с.14]) працюють у вищих навчальних закладах. Але, маючи дуже високий науковий потенціал, університетські вчені виконували менше, ніж 10% НДДКР, переважно займаючись навчальною роботою. Це зумовлюють декілька причин: недостатнє бюджетне фінансування наукової діяльності, у тому числі і університетської науки; зниження інноваційної активності вітчизняних підприємств і, як наслідок – зменшення кількості замовлень на прикладні дослідження; складність та довгий час наукової розробки від її ідеї до реалізації; найбільша кількість докторів наук (понад 30%) належить до вікової групи 60-70 років; відсутність відкритих конкурсних засад у освоєнні бюджетних коштів, виділених на здійснення НДДКР основним суб’єктам наукової діяльності Національної академії наук та галузевим академіям наук і Міністерству освіти і науки України. Однак, не зважаючи на несприятливі тенденції, університетська наука залишається потужним джерелом інноваційного розвитку економіки країни.

Попри складність у бюджетному фінансуванні, університети можуть відіграти позитивну роль у розповсюдженні знань і технологій. Університетські центри трансферу технологій, відділи інтелектуальної власності, ліцензування чи патентування повинні стати осередками сприяння доведенню інноваційних розробок (власних і на замовлення) до потенційних споживачів. Виконання робіт з

впровадження наукових розробок на замовлення бізнесу може стати вагомою часткою у наповненні університетського бюджету.

У найближчій перспективі перед університетами постає важливе завдання з підготовки професійних кадрів з трансферу технологій – технологічних брокерів з інтелектуальної власності та менеджерів з ліцензування.

Новою в університетській діяльності, але важливою для інноваційного розвитку країни може стати практика виявлення на ранніх стадіях інтелектуальної еліти та сприяння її творчому розвитку через активізацію наукової діяльності студентів і аспірантів на визначених університетом пріоритетних напрямках наукових досліджень, проведення конкурсів ідей з вирішення конкретних наукових та практичних задач, виділення грантів для реалізації молодими вченими власних наукових ідей. Досвід Львівської політехніки підтверджує перспективність такого шляху.

Необхідно повернутися до призабутої практики сприяння розвитку в університетах малого підприємництва, створювати умови для діяльності організованих працівниками малих інноваційних підприємств. Найбільшу потенційну прибутковість для університету мають власне виробництва у вигляді частки у підприємстві, створення підприємств типу “start-up” та “spin-off”. Такі підприємства повинні відкривати перспективні напрями розвитку бізнесу та започатковувати створення потужних компаній.

Усі складові тріади “університет – бізнес - промисловість” є однаково важливими і лише разом вони спроможні забезпечити економічне зростання країни

1. Семиноженко В.П. Інноваційна політика України як національний проект. // Економіка знань: виклики глобалізації та Україна. Під аґ. Ред. Л.П. Гальчинського, С.В. Львовичкіна, В.С. Семиноженка, 261 с. 2. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2009 року № 680-р. “Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи на 2009-2013 роки”. 3. Другов О.О. Сучасний стан і перспективи інноваційного забезпечення сфер науки та вищої освіти в Україні: наукове видання. – Львів, 2009. – 60 с. 4. Манзій В.П. Проблеми комерціалізації знань в університетах. Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції “Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури”. (Львів, 19-21 травня 2011 р.). – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. – 492 с.